

КРИТЕРІЇ ВИМІРЮВАННЯ РІВНЯ СФОРМОВАНOSTI НАВИЧОК ГОВОРІННЯ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ

У статті визначено критерії вимірювання рівня німецькомовних вмінь магістрантів та студентів у монологічному та діалогічному мовленні. Запропоновано шкалу оцінювання.

Ключові слова: критерії оцінювання; монологічне мовлення; діалогічне мовлення.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Питання про вимірювання рівня сформованості продуктивних видів мовленнєвої діяльності, до яких належить говоріння, і розробка критеріїв їх оцінювання є досить складним. Зазначимо, що в методичній літературі проблема визначення рівня володіння навичками та вміннями говоріння висвітлена досить широко, зокрема, розроблено низку критеріїв оцінювання [2; 3; 4; 10]. Та слідом за В. С. Цетлін [11] ми вважаємо, що необхідно визначити такі критерії, які б співпадали з кінцевими цілями навчання і відображали ті характеристики, на розвиток яких спрямоване навчання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття.

Так В. В. Черниш розробила модель процесу навчання та контролю формування професійно орієнтованої англійської компетенції в говорінні майбутніх учителів англійської мови [12]. Н. В. Складенко визначила певні критерії для перевірки ефективності власної методики навчання майбутніх філологів монологу-доказу на основі художнього тексту (німецька мова після англійської) [9]. О. В. Ярошенко у своєму дослідженні описала критерії визначення рівня сформованості англійської професійно орієнтованої компетентності в діалогічному мовленні майбутніх викладачів на основі кейс-методу [13]. Проте вказані у цих роботах критерії не є універсальними, тобто такими, які можна було б використовувати як для оцінювання студентів, так і оцінювання магістрантів.

Формулювання цілей статті (постановка завдання)

Мета цієї статті полягає у визначенні критеріїв оцінювання рівня сформованості навичок і вмінь магістрантів/студентів у монологічному та діалогічному мовленні.

Виклад основного матеріалу дослідження

Так автори «Програми з англійської...» [8; с. 233–234] рекомендують спиратися на шкалу оцінювання говоріння в тесті наприкінці року, що використовується для іспиту з англійської в коледжі Трінті, Лондон. Це: 1) досягнення цілей завдання/комунікативної

мети; 2) взаємодія; 3) вимова; 4) точність висловлення. Проте, на нашу думку, вони не відображають той факт, що діалогічне і монологічне мовлення окрім багатьох спільних рис мають ще певні особливості. З метою розв'язання цієї проблеми ми звернулись до «Загальноєвропейських рекомендацій...2003», де розміщені шкали прийнятного контролю. Враховуючи цілі нашого дослідження, ми вирішили взяти за основу критерії, що використовуються Євроцентрами для оцінювання інтеракції в малих групах (RADIO) (1987) [4; с. 195].

Розглянемо спочатку критерії для оцінювання монологічного мовлення. Це, по-перше, **діапазон**, що складається із загального діапазону і лексичного діапазону і розуміється нами як набір різноманітних мовленнєвих засобів для передачі найтонших відтінків значень, виділення, диференціації та усунення двозначності. По-друге, це **правильність**, до складу якої входять граматична правильність та соціолінгвістична відповідність. Правильність передбачає здійснення особою постійного граматичного контролю мовлення та усвідомлення нею реєстрових відмінностей. Третім критерієм була визначена **манера говорити**, яка складається з швидкості та фонологічного контролю і розуміється як здатність магістранта/студента висловлюватись спонтанно, з природною розмовною швидкістю і чітко відтворювати звуки, наголоси та інтонаційні моделі. Четвертим критерієм, з урахуванням специфіки монологічного мовлення, нами було визначено досягнення цілей завдання. Цей критерій був запропонований авторами Cambridge Certificate in Advanced English (CAE), документ 5: Критерії Оцінювання (1991) [4; с. 194] як сукупність таких складових як зв'язність та соціолінгвістична відповідність. Досягнення цілей завдання є також критерієм, що використовується для іспиту з англійської в коледжі Трінті, Лондон, і передбачає здійснення контролю над організацією та змістом повідомлення, досягнення комунікативної мети під час приєднання до бесіди і демонстрацію контролю над напрямком бесіди [7; с. 233–234]. Оскільки термін «завдання» вживається у багатьох роботах в іншому значенні, ми пропонуємо визначити четвертий критерій відповідно до його суті як **досягнення комуніка-**

тивної мети. У свою чергу, ми розуміємо цей критерій як сукупність складових зв'язності та розгортання теми. Саме зв'язність, за твердженням О. М. Устименко, відрізняє монологічне мовлення від діалогічного і розглядається з двох точок зору – психологічної та лінгвістичної. У першому випадку йдеться про зв'язність думки, що виражається в композиційно-смысловій єдності тексту як продукту говоріння, у другому – про зв'язність мовлення, яка передбачає володіння мовними засобами міжфразового зв'язку [6; с. 344–345]. Розгортання теми реалізується, на наш погляд, в розвитку ідеї основної фрази шляхом уточ-

нення думки, доповнення до неї, пояснення, обґрунтування тощо.

З метою об'єктивної оцінки рівня розвитку навичок й умінь монологічного мовлення, а у подальшому і результатів навчання, ми вирішили спиратися на бальну систему оцінювання. Ми умовно визначили максимальну кількість балів (100), яку магістрант/студент може отримати за всіма критеріями, та розділили її на кількість критеріїв (4), які визначили для оцінки вищезгаданих навичок та умінь (див. таблицю 1).

Таблиця 1

Шкала нарахування балів за критеріями оцінки навичок та умінь магістрантів/студентів у монологічному мовленні

Критерії	Бали
1. Діапазон (загальний діапазон, лексичний діапазон)	25
2. Правильність (граматична правильність, соціолінгвістична відповідність)	25
3. Манера говорити (швидкість, фонологічний контроль)	25
4. Досягнення комунікативної мети (зв'язність, розгортання теми)	25
Загальна кількість балів	100

Основою технології оцінювання рівня сформованості навичок та умінь монологічного мовлення ми обрали аналітичну шкалу [5]. Згідно з Н. В. Богушевич [1; с. 54] аналітична шкала містить серію заздалегідь підготовлених описів умінь за кожним з критеріїв оцінювання, за допомогою якої можна обрати рівень, що найточніше відповідає якості відповіді і на його основі поставити оцінку/бали. Отже, оцінювання здійснюватиметься шляхом зіставлення відповідей магістрантів/студентів з описом якісних рівнів (всього 4) володіння вміннями монологічного мовлення за кожним критерієм (див. таблицю 2) а потім шляхом підрахунку відповідних балів у формі числового показника – суми набраних балів.

Розробивши наведену нижче шкалу, ми перейшли до розгляду критеріїв для оцінювання діалогічного мовлення. Зважаючи на подібності у двох формах говоріння, нами були залишені діапазон, правильність та манера говорити з усіма їх складовими, як критерії оцінки навичок і умінь діалогічного мовлення.

Інтерація, як четвертий критерій, розглядалася авторами «Загальноєвропейських...» [4; с. 195] як

сукупність стратегії дотримання черги реплікування і стратегії співпраці. Ми ж пропонуємо включити до складових інтерації ще гнучкість та запит роз'яснення і розуміти її як здатність особи брати участь у спільній дискусії, природно підтримуючи розмову, звертаючись та спонукаючи співрозмовника до продовження бесіди.

За аналогією з оцінюванням рівня сформованості мовленнєвої компетентності магістрантів/студентів у монологічному мовленні, нами були розроблені шкала нарахування балів за критеріями оцінки навичок та умінь магістрантів/студентів у діалогічному мовленні (див. таблицю 3) та шкала оцінювання рівня сформованості навичок і умінь магістрантів/студентів у діалогічному мовленні (див. таблицю 4). Оскільки діапазон, правильність та манера говорити з усіма їх складовими, як критерії оцінки навичок і умінь діалогічного мовлення, повністю співпадають з тими ж критеріями монологічного мовлення, у таблиці 4 була наведена лише шкала для оцінювання критерію «інтерація».

Таблиця 2

Шкала оцінювання рівня сформованості навичок і умінь магістрантів/студентів у монологічному мовленні

Критерії	Бали	Дескриптор
Діапазон	23–25 відмінно	Може точно передавати найтонші відтінки значення, використовуючи різноманітні мовленнєві засоби. Може розставляти акценти, виділяти та уникати двозначності. Володіє також великим набором ідіоматичних виразів та колоквазізмів.
	17–22 добре	Може добре передавати відтінки значення, використовуючи адекватні мовленнєві засоби і долаючи важкі місця шляхом перефразування. Загалом може розставляти акценти, виділяти та уникати двозначності. Вільно вживає ідіоматичні вирази та колоквазізми.
	10–16 задовільно	Не завжди може передавати відтінки значення, підбираючи досить адекватне формулювання мовленнєвих засобів без надто помітних пошуків. Може варіювати формулювання, щоб уникнути частих повторів, проте лексичні помилки можуть спричинити невпевненість та інакомовлення. Володіє достатнім набором ідіоматичних виразів та колоквазізмів.
	0–9 незадовільно	Неспроможний передавати відтінки значення, оскільки через лексичну обмеженість має труднощі при формуванні мовленнєвих засобів. З певною хезитацією та невпевненістю інколи намагається розставляти акценти. Його набір ідіоматичних виразів та колоквазізмів є недостатнім.

Критерії	Бали	Дескриптор
Правильність	23–25 відмінно	Здійснює постійний граматичний контроль мовлення. Повністю усвідомлює соціолінгвістичні та соціокультурні особливості використання мови її носіями і може реагувати належним чином.
	17–22 добре	Демонструє відносно високий ступінь граматичного контролю, не робить помилок, які призводять до непорозуміння, і може сам виправляти більшість своїх помилок. Загалом усвідомлює соціолінгвістичні та соціокультурні особливості використання мови її носіями, проте може відчуті потреби в уточненні окремих деталей.
	10–16 задовільно	Здійснює належний загальний граматичний контроль, хоча спостерігається інтерференція рідної мови. Систематично припускає помилки, проте цілком ясно, що він хоче сказати. Може спілкуватись просто, але ефективно, вживаючи вирази загального вжитку та виконуючи елементарні звичайні дії.
	0–9 незадовільно	Демонструє лише обмежений контроль деяких простих граматичних структур. Може встановити лише елементарний соціальний контакт, використовуючи найпростіші форми ввічливості.
Манера говорити	23–25 відмінно	Може висловлюватись з природною, невимушеною, впевненою швидкістю. Робить паузи лише для уточнення потрібних слів, щоб виразити свої думки, або щоб підібрати відповідний приклад або пояснення. Відтворює потрібні звуки, наголоси та інтонаційні моделі з легкістю, взагалі не викривляючи зміст, що забезпечує повне розуміння під час всього процесу спілкування.
	17–22 добре	Може продукувати мовленнєві відрізки у досить швидкому темпі, навіть за умов хезитації під час пошуків структур або виразів. Помітно довгих пауз в його мовленні небагато. Відтворює більшість потрібних звуків, наголосів та інтонаційних моделей, що забезпечує достатнє розуміння усього процесу спілкування.
	10–16 задовільно	Може висловлюватись зрозуміло, навіть якщо паузи для граматичного і лексичного планування та виправлення занадто очевидні, особливо у довготривалих відрізках мовлення. Відтворює потрібні звуки, наголоси та інтонаційні моделі з помітним акцентом, не викривляючи зміст, що забезпечує достатнє розуміння під час багатьох, але не всіх моментів процесу спілкування.
	0–9 незадовільно	Може висловитись у стислій формі, навіть якщо паузи, фальшстарту і реформулювання дуже очевидні. Відтворює потрібні звуки, наголоси та інтонаційні моделі неправильно, розуміння взагалі не забезпечується
Досягнення комунікативної мети	23–25 відмінно	Може побудувати зв'язний і злитний текст, повноцінно й доречно використовуючи різноманітні граматичні структури і широкий діапазон схем зв'язку. Робить продумані описи та розповіді, інтегруючи підтеми, розвиваючи окремі положення та завершуючи відповідним висновком
	17–22 добре	Може продукувати плавне, логічне, добре структуроване мовлення і використовувати схеми зв'язку, щоб його висловлювання мало точний, зв'язний характер, навіть якщо у ньому трапляються деякі «перескакування» під час довгого говоріння. Може розвивати чіткий опис або розповідь, аргументуючи й захищаючи власні погляди, наводячи відповідні деталі та приклади.
	10–16 задовільно	Може лише з'єднувати серії коротких, дискретних, простих елементів у досить зв'язний лінійний виклад думок. Намагається робити просту розповідь і опис у вигляді лінійної послідовності фактів
	0–9 незадовільно	Неспроможний продукувати чітке, плавне, логічне мовлення. Він може зв'язувати слова або групи слів за допомогою дуже простих лінійних конекторів, як «und» або «dann», та це виглядає як простий перелік фактів.

Таблиця 3

Шкала нарахування балів за критеріями оцінки навичок та умінь магістрантів/студентів у діалогічному мовленні

Критерії	Бали
1. Діапазон (загальний діапазон та лексичний діапазон)	25
2. Правильність (граматична правильність, соціолінгвістична відповідність)	25
3. Манера говорити (швидкість, фонологічний контроль)	25
4. Інтеракція (стратегії дотримання черги реплікування, стратегії співпраці, гнучкість, запит роз'яснення)	25
Загальна кількість балів	100

Таблиця 4

Шкала оцінювання рівня сформованості навичок і умінь магістрантів/студентів у діалогічному мовленні

Інтеракція	23–25 відмінно	Може брати особисту участь у спільній дискусії, швидко вибрати відповідну фразу з доступного діапазону дискурсивних функцій, щоб ввести свої репліки для підтримки розмови, або виграти час та отримати можливість подумати під час
------------	----------------	---

		спілкування. Виявляє значну гнучкість під час реформування ідей за допомогою різноманітних лінгвістичних форм для виділення та диференціації відповідно до ситуації, особи співрозмовника і т. д. та з метою уникнення двозначності.
	17–22 добре	Може добре «вести свою партію» в розмові на рівні умінь інших мовців, ставити додаткові запитання, щоб перевірити, чи так він розуміє те, що хоче сказати співбесідник, та отримати роз'яснення двозначних місць. Загалом може пристосуватись до змін напряму, стилю та поставлених акцентів, які звичайно відбуваються в розмові. Здатен ініціювати висловлення, вступати відповідно до своєї черги та закінчувати розмову, коли йому це потрібно, хоча не завжди може це зробити елегантно.
	10–16 задовільно	Вживає дуже прості прийоми, щоб почати, підтримувати, або закінчувати коротку розмову. Здебільшого розгортає вивчені фрази шляхом простих перестановок їх елементів. Для досягнення взаємного розуміння зазвичай повторює частину сказаного кимось. Слідкує за ходом бесіди з помітними труднощами, хоча може сказати, що саме він не розуміє.
	0–9 незадовільно	З великими труднощами слідкує за ходом бесіди, не беручи на себе ініціативу. Він може привернути до себе увагу, але спілкування повністю залежить від повторів, перефразувань та виправлень.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у заданому напрямку.

Слід зазначити, що запропоновані нами шкали для оцінювання рівня іншомовної комунікативної компетентності магістрантів/студентів у монологічному та діалогічному мовленні не претендують на яку-небудь

виключність та завершеність, вони є лише робочими таблицями для використання у навчальному процесі. Подальшими розвідками у цьому напрямку може стати визначення критеріїв оцінювання вмінь магістрантів/студентів у другому продуктивному виді мовленнєвої діяльності, а саме, у письмі.

Список використаних джерел

1. Богушевич Н. В. Експериментальна перевірка ефективності системи вправ для навчання студентів мовних спеціальностей групового англомовного спілкування / Н. В. Богушевич // Вісник КНЛУ : Серія «Педагогіка та психологія». – 2003. – № 6. – С. 49–64.
2. Головач Ю. В. Контроль сформованості професійно-фонетичної компетенції студентів першого курсу мовного педагогічного вузу (на матеріалі англійської мови) : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання : германські мови» / Ю. В. Головач. – К., 1997. – 25 с.
3. Гром Е. Н. Содержание и формы контроля уровня сформированности иноязычной коммуникативной компетенции у учащихся 10–11 классов школ с углублённым изучением иностранного языка : автореф. дис. ... на соискание учёной степени канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теория и методика обучения иностранным языкам» / Е. Н. Гром. – М., 1999. – 24 с.
4. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти : вивчення, викладання, оцінювання / науковий редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
5. Кіршова О. В. Методика підготовки магістрантів створювати професійно орієнтовані проекти на основі німецькомовних текстів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Ольга Володимирівна Кіршова. – К., 2008. – 502 с.
6. Методика навчання іноземних мов і культур : теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. / під ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 2013. – 590 с.
7. Поварниціна Л. А. Психологический анализ трудностей общения у студентов : автореф. дис. ... на соискание ученой степени канд. психол. наук / Л. А. Поварниціна. – М., 1987. – 25 с.
8. Програма з англійської мови для університетів / інститутів (п'ятирічний курс навчання) : Проект / Колектив авт. : С. Ю. Ніколаєва, М. І. Соловей, Ю. В. Головач та ін. ; Київ. держ. лінгв. ун-т та ін. – К. : Британська Рада, Міністерство освіти і науки України, 2001. – 245 с.
9. Склярєнко Н. В. Навчання майбутніх філологів говоріння на основі художнього тексту (німецька мова після англійської) : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія і методика навчання : германські мови» / Н. В. Склярєнко. – К., 2014. – 22 с.
10. Устименко О. М. Навчання створення фахової документації англійською мовою студентів факультетів зовнішньоторгівельної діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Устименко Ольга Михайлівна. – К., 2002. – 413 с.
11. Цетлин В. С. Контроль речевых умений в обучении иностранным языкам в средней школе / Цетлин В. С. – М. : Просвещение 1970. – 150 с.
12. Черниш В. В. Теоретико-методичні засади формування у майбутніх учителів професійно орієнтованої англомовної компетенції в говорінні : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія і методика навчання : германські мови» / В. В. Черниш. – К., 2015. – 46 с.
13. Ярошенко О. В. Формування англомовної професійно орієнтованої компетентності в діалогічному мовленні майбутніх викладачів на основі кейс-методу : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія і методика навчання : германські мови» / О. В. Ярошенко. – К., 2015. – 21 с.

О. В. Кіршова,

*канд. пед. наук, доцент кафедри романо-германської філології,
ЧНУ ім. Петра Могили, г. Николаєв, Україна.*

**КРИТЕРИИ ИЗМЕРЕНИЯ УРОВНЯ СФОРМИРОВАННОСТИ НАВЫКОВ ГОВОРЕНИЯ БУДУЩИХ
ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ НЕМЕЦКОГО ЯЗЫКА**

В статье определены критерии измерения уровня немецкоязычных умений магистрантов и студентов в монологической и диалогической речи. Предложено шкалу оценивания.

Ключевые слова: *критерии оценивания; монологическая речь; диалогическая речь.*

O. V. Kirshova,

Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, Ukraine

**CRITERIA FOR MEASURING THE LEVEL OF FORMATION OF THE SKILLS OF
SPEAKING OF FUTURE TEACHERS OF GERMAN LANGUAGE**

The article defines the criteria for measuring the level of German-language skills of undergraduates and students in monologic and dialogical speech. The scale of estimation is offered.

Key words: *evaluation criteria; monologic speech; dialogical speech.*

Рецензенти: *Кажан Ю. М.*, канд. пед. наук, доцент, завідувач кафедри німецької та французької філології Маріупольського державного університету;

Вакуленко Т. І., канд. пед. наук, доцент кафедри германської філології ЧНУ ім. Петра Могили.

© Кіршова О. В., 2018

Дата надходження статті до редколегії 02.05.2017 р.